

Wstęp

Zatory płatnicze i związana z nimi windykacja to zjawisko, które istotnie rzutuje na kondycję finansową przedsiębiorstw. Przy tym jest to niezwykle skomplikowana tematyka prawa prywatnego. Zdając sobie sprawę z wagi tych kwestii, ustawodawca wprowadził szereg rozwiązań podatkowych, które pozwalają na ochronę wierzycieli borykających się z zaległymi należnościami. Z drugiej strony na dłużników narzucono obowiązki, które mają ich mobilizować do terminowych zapłat. Podstawowym rozwiązaniem podatkowym jest ulga na złe długi, która od długiego czasu obowiązuje w zakresie VAT, a od 1 stycznia 2020 r. wprowadzona została w zakresie podatków dochodowych PIT i CIT. Stosowanie tych rozwiązań podatkowych nie jest jednak pozbawione problemów. Funkcjonująca od wielu lat ulga w zakresie VAT pokazuje, jak trudne to zagadnienie i jak wiele wątpliwości interpretacyjnych jej dotyczy. Również przepisy w zakresie podatków dochodowych nie są materią łatwą. W publikacji w sposób praktyczny wyjaśniamy stosowanie tych ulg oraz istniejące wątpliwości. Pamiętamy jednocześnie o zmianie prezentacji ulgi na złe długi w zakresie VAT z uwagi na nową strukturę JPK oraz likwidację deklaracji VAT. Nie zapominamy również o innych rozwiązaniach podatkowych, które pozwalają rozliczać nieściągalne wierzytelności, niezależnie od ulgi na złe długi.

Borykając się z trudnymi wierzytelnościami, należy pamiętać, że rozwiązania podatkowe pomogą wierzycielom ulżyć fiskalnie, jednak w żadnym przypadku urząd skarbowy nie ściągnie od dłużnika zaległej należności cywilnoprawnej. Windykacja to kwestia cywilnoprawna leżąca w gestii wierzyciela. Wskazywał na to m.in. NSA w wyroku z 30 stycznia 2019 r. (sygn. akt I FSK 71/17), który uznał prawidłowość następującego stanowiska:

NSA

Sąd pierwszej instancji uznał, że organy właściwie wyjaśniły skarżącemu, że przepisy ustawy o VAT nie przewidują innego niż tzw. ulga na złe długi rodzaju zaspokojenia finansowego podatnika – wierzyciela. W szczególności przepisy cytowanej ustawy, jak również inne przepisy prawa podatkowego oraz regulujące sposób funkcjonowania i kompetencje organów podatkowych nie przewidują trybu innego działania tych organów. Wierzytelności strony wobec jej kontrahentów, wskazanych w załączonych do ww. wniosku wezwaniach do zapłaty, miały charakter cywilno-prawny. Ich źródłem były określone stosunki zobowią-

zaniowe, stronami których zgodziły się być oba podmioty, ukształtowane w oparciu o przepisy prawa cywilnego. Dla dochodzenia i egzekwowania należności cywilno-prawnych w polskim porządku prawnym przewidziany jest tryb postępowania cywilnego.

Rozdział II

Ulga na złe długi w PIT

Od 1 stycznia 2020 r. ustawodawca wprowadził do ustawy z 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (j.t. Dz.U. z 2019 r. poz. 1387 z późn.zm.; dalej: ustawa o PIT) nowe rozwiązanie, które ma zapobiegać zatorom płatniczym – tzw. ulgę na złe długi, którą reguluje nowo dodany art. 26i ustawy o PIT. Przepisy w części wzorowane są na przepisach VAT. Wiele rozwiązań wypracowanych w zakresie przepisów VAT (dotyczących np. pojęcia zbycia i uregulowania czy przesunięcia terminu płatności) znajdzie zastosowanie w przypadku podatku PIT.

WAŻNE! Ulga na złe długi jest prawem wierzyciela, z którego może skorzystać i obowiązkiem dłużnika, który należy wykonać.

Ulga polega na możliwości zmniejszenia (wierzyciel) lub konieczności zwiększenia (dłużnik) podstawy opodatkowania o kwotę należności, która nie została uregulowana w terminie 90 dni, licząc od kolejnego dnia następującego po terminie płatności wskazanym na fakturze (rachunku) lub w umowie.

Zwiększenia lub zmniejszenia dochodu należy dokonać w zeznaniu rocznym składanym za rok, w którym upłynął wskazany wyżej termin.

Jeżeli podatnik poniósł stratę ze źródła przychodu (np. pozarolniczej działalności gospodarczej), z którym związana jest transakcja handlowa, wartość przeterminowanej transakcji odpowiednio zwiększa (u wierzyciela) albo zmniejsza (u dłużnika) kwotę straty z danego źródła.

Wierzyciel może rozliczyć ulgę już przy obliczaniu zaliczki na podatek dochodowy. Dłużnik ma natomiast taki obowiązek (art. 44 ust. 17 ustawy o PIT). Rozliczenie ulgi przy zaliczkach

nie wpływa na jej rozliczenie w zeznaniu rocznym. O rozliczeniu ulgi w zeznaniu rocznym decyduje uregulowanie, zbycie wierzytelności – u wierzyciela albo uregulowanie zobowiązania – u dłużnika, przed datą złożenia zeznania za dany rok. Jeżeli bowiem przed datą złożenia zeznania podatkowego za dany rok:

- wierzytelność u wierzyciela zostanie uregulowana lub zbyta, a
- zobowiązanie przez dłużnika zostanie uregulowane

– to wierzyciel nie będzie mieć prawa, a dłużnik obowiązku rozliczenia ulgi na złe długi w zeznaniu rocznym, niezależnie od jej rozliczenia przy wyliczeniu zaliczek na podatek.

WAŻNE! Przepisy dotyczące ulgi na złe długi stosuje się w przypadku, gdy spełnione są łącznie następujące warunki:

- dłużnik na ostatni dzień miesiąca poprzedzającego dzień złożenia zeznania podatkowego nie jest w trakcie postępowania restrukturyzacyjnego, postępowania upadłościowego lub w trakcie likwidacji;
 - od daty wystawienia faktury (rachunku) lub zawarcia umowy dokumentującej wierzytelność nie upłynęły 2 lata, licząc od końca roku kalendarzowego, w którym została wystawiona faktura (rachunek) lub została zawarta umowa, a w przypadku gdy rok kalendarzowy, w którym wystawiono fakturę (rachunek), jest inny niż rok kalendarzowy, w którym zawarto umowę – gdy nie upłynęły 2 lata, licząc od końca roku kalendarzowego późniejszej z tych czynności;
 - transakcja handlowa zawarta jest w ramach działalności wierzyciela oraz działalności dłużnika, z których dochody podlegają opodatkowaniu podatkiem dochodowym na terytorium Polski (art. 26i ust. 10 ustawy o PIT).
-

Wierzytelności odliczone od dochodu lub zwiększające kwotę straty (ewentualnie odliczone od przychodów na podstawie ustawy o zryczałtowanym podatku dochodowym) nie podlegają zaliczeniu do kosztów uzyskania przychodów na podstawie innych przepisów ustawy, np. jako wierzytelności nieściągalne (art. 26i ust. 12 ustawy o PIT). Wierzytelności nie podlegają odliczeniu w ramach ulgi na złe długi, jeżeli zostały zaliczone do kosztów uzyskania przychodów na podstawie innych przepisów ustawy o PIT, w tym poprzez rezerwy lub odpisy (art. 26i ust. 13 ustawy o PIT).

Jeżeli uprawnienie albo obowiązek odpowiednio zwiększenia lub zmniejszenia podstawy opodatkowania albo straty powstaje po likwidacji działalności, po zmianie zasad ustalania dochodu w odniesieniu do działów specjalnych produkcji rolnej albo po zmianie formy opodatkowania, zmniejszenia albo zwiększenia dokonuje się:

- w zeznaniu podatkowym składanym za rok podatkowy, w którym nastąpiła likwidacja tej działalności, albo
- za rok podatkowy poprzedzający rok, w którym nastąpiła zmiana formy opodatkowania lub zmiana zasad ustalania dochodu w odniesieniu do działów specjalnych produkcji rolnej (art. 26i ust. 14 ustawy o PIT).